

Klasse trivsel for alle...

Innlegg fra Klassetrivsel GDPR-blogg

Vi, i Klassetrivsel, ønsker å formidle rammer for, at det kan gjennomføres spørreundersøkelser, hvor etikken er i orden og hvor barna erfarer, at det er trygt og relevant at svare på en undersøkelse. Vår oppfordring er helt klar: Gjennomfør trivselsundersøkelser med spørsmål som er aktuelle for barnas og de unges hverdag i klassen. La grunnlaget være den *positive* interessen for barn og unges egen oppfattelse av hverdagen deres.

Hvor går grensen?

Er det okay å spørre barn om å utlevere hverandre? Kan en krenkelse rettferdiggjøre en ny krenkelse – og når blir et spørsmål en krenkelse?

De seneste dager er denne etiske debatten blusset opp i Norge. Relevant og velkommen, for uansett hvilken posisjon har i debatten, er jeg overbevist om at alle ønsker å gjøre det, som er best for barna.

Et av de områder i mitt arbeide med GDPR, som er blitt veldig tydelig, er dilemmaene som oppstår i spenningsfeltet mellom personvern og spørreetikk. Ut fra dette dilemmaet, er temaet i dette blogginnlegget de forskjellige holdninger til, hva kan vi tillate oss å spørre barna om. Dette er ikke fasit, men vi i Klassetrivsel ønsker at formidle stoff til ettertanke, som kan brukes til refleksjon i jobben med trivsel.

Forskjell i grunnforståelser av mobbing

Rammen for innlegget er mobbing og de forskjellige grunnforståelser av fenomenet. Satt på spissen, så ligger det i den ene oppfattelsen en *grunnleggende* forståelse av, at den som mobber andre, er en person med en eller anden defekt i sitt sosiale kompas, noe ondskapsfullt eller aggressivt i personligheten og offeret er et svakt individ, som ikke kan forsvare sig. Motsatt kan mobbing oppfattes som et produkt av usikre sosiale konstellasjoner og gruppedynamikker, hvor alle personer har potensiale for både å bli mobber og offer. Hos Klassetrivsel innskriver vi oss under den siste oppfattelsen. Uansett

om oppfattelsen hører til den ene eller anden side eller et sted midt imellom, så er min erfaring, at det er med til å danne grunnlag for vår holdning til hva, det er etisk forsvarlig å spørre barn om i en trivsels-/mobbeundersøkelse. Det er helt sikkert; hva som er i orden for noen å spørre om, går langt over grensen for andre. Dette skaper et problematisk spenningsfelt.

Hjelp til å endre adferd uten straff

Kunnskapssenteret [Forandringsfabrikken i Norge](https://www.forandringsfabrikken.no/)¹ har gjennomført flere dybdegående intervju med barn vedrørende blant annet, hva de opplever, utgjør et trygt skolemiljø. En av de konklusjoner, som dere kan læse om i materialet "[Forandre med varme](https://www.forandringsfabrikken.no/ny-utgave-forandre-med-varme)", er:

*«Oppsummert kunnskap fra barn ber om at ingen tiltak eller metoder i skolen bygger på ideen om å bli kvitt atferd. Dette gir oftest for kortvarige og overfladiske løsninger.»*²

Ifølge de barn Forandringsfabrikken har intervjuet, ønsker barn å bli sett, hørt og ikke minst møtt i det, som er vanskelig, og få hjelp til at endre adferd uten, at det handler om belønning eller straff.

Datatilsynet i Norge understreker i et [blogginnlegg](https://www.datatilsynet.no/blogginnlegg) på deres hjemmeside, at et godt skolemiljø, skal inkludere alle elever i skolene, både «mobbere», «medløpere» og «offer» og alle derimellom.

*"Det er sikkert ikke så mange som er direkte overrasket over at vi i Datatilsynet understreker at rettsikkerhetsgarantier skal gjelde for alle – også de som mobber eller blir beskylt for mobbing. Vi er likevel litt overrasket over at det er kun ungdommene selv som påpeker det åpenbare (Red: i et høringssvar som er omtalt i innlegget sitatet er hentet fra): Vi må ikke forsøke å stoppe krenkelser med å begå nye krenkelser."*³

De spørsmål, som aktuelt diskuteres i Norge, er spørsmål av typen «Hvem mobber?» og «Hvem bråker?», hvor barna spørres om at navngi hhv. mobbere og bråkmakere. Umiddelbart er dette enkelt og ukomplisert, vi har behov for å vite, hvem som gjør noe stykt og det gir spørsmålet svar på. Det er så her, den etiske diskusjon kommer på banen - føles det f.eks. trygt for barnet å bli spurt om å navngi andre for noe negativt? Opplevs det som et trygt og sikkert skolemiljø for det barn, som utpekes, som den som enten mobber eller bråker? Hvordan påvirker dette den voksnes oppfattelse av og måte å møte barnet med problematisk adferd? Og kanskje er en del av det sentrale i dette spørsmålet i siste ende, hvordan ville jeg selv ha det, hvis jeg skulle utpeke voksne kollegaer for å være hhv. mobbere og bråkmakere? Hvis det ikke er etisk å spørre voksne mennesker om dette, hvordan kan det så forsvares å stille barna spørsmålene?

Trivselsundersøkelser bør være relevante for barnets hverdag

Vi, i Klassetrivsel, ønsker å formidle rammer for, at det kan gjennomføres spørreundersøkelser, hvor etikken er i orden og hvor barna erfarer, at det er trygt og relevant at svare på en undersøkelse.

¹ <https://www.forandringsfabrikken.no/>

² <https://www.forandringsfabrikken.no/ny-utgave-forandre-med-varme>

³ <https://www.personvernbloggen.no/2016/09/01/godt-skolemiljo-for-alle-ikke-stopp-krenkelser-med-nye-krenkelser/>

Helt konkret betyr det, at spørsmål skal være konkrete og tett på barnet og den unges virkelighet på skolen. Det som det spørres om, skal også være noe, det er en reel interesse og mulighet for å arbeide med – spør om hva, som opptar barna i undervisningen, hva de tenker, er det gode læringsmiljø, hvem de gjerne vil jobbe sammen med i forskjellige fag eller er sammen med i pausene mellom timene.

I materialet fra Forandringsfabrikken ⁴, kan vi lese, at barn ønsker å bli spurt og møtt av interesserte voksne, som også kan se bakom den problematiske adferden og hjelpe barna med å utvikle deres sosiale kompetanser. Det er en stor oppgave, som for mig å se, utfordrer både lærere og foreldre i forståelsen av sosialitet og derav grunnleggende etiske refleksjoner. Det er store oppgaver, som ikke løses alene i bruken av en trivselsundersøkelse i Klassetrivsel.

En trivselsundersøkelse kan inneholde mye mer enn alene fokuset på hvorvidt mobbing foregår eller ikke. I undersøkelser, hvor man interesserer seg for hvordan barnet og den unge oppfatter egen hverdag, og hvor spørsmålene hjelper barnet til å svare ut fra egen oppfattelse, er det også barnets og den unges egen opplevelse av klassemiljøet, der kommer frem. Dette er mye mer nyansert enn kun å konstatere, om mobbing foregår i klassemiljøet.

Spørsmål bør være positivt formulerte

Sosiometriske spørsmål bør spørre etter de positive relasjoner mellom barn og unge. I sosiometriske undersøkelser hvor deltagerne foretar positive tilvalg av hverandre, bliver f.eks. hierarkiet og grupperinger i klassen tydelig. Denne viten gir mulighet for å arbeide målrettet med, at alle elever skal være en del av meningsfulle, sosiale fellesskaper i klassen og at elevene ikke kun går sammen i klikker.

Når denne viten fra sosiogrammene *suppleres* med viten fra andre spørsmål, som omhandler barnet eller den unges egen oppfattelse av hverdagen i klassen og på skolen, supplerer dette lærerens egne observasjoner av gruppedynamikken i klassen.

Lærere, som bruker Klassetrivsel, som en del av deres observasjoner i klassen og arbeider målrettet med trivselen og dermed også grunnlaget for læring, kan dessuten evaluere effekten ved å gjenta undersøkelser i Klassetrivsel: Velger barna og de unge hverandre på kryss og tvers i flere situasjoner i de sosiometriske spørsmål og beskriver de deres opplevelser av miljøet i klassen mer positivt.

Ikke en fasitliste

Dette blogginnlegget er ikke det endegyldige svar på hvordan et etisk korrekt spørsmål er utformet, men et innspark i debatten, om hva der er i orden å spørre barn om. Vår oppfordring er helt klar: Gjennomfør trivselsundersøkelser med spørsmål som er aktuelle for barnas og de unges hverdag i klassen. La grunnlaget være den *positive* interessen for barn og unges egen oppfattelse av hverdagen deres. Spør ikke barn eller unge om å utlevere hverandre. La spørsmålene omhandle den enkeltes opplevelse og la det sammen med ditt overblikk som lærer, over gruppen og gjennom samtaler med elevene, danne

⁴ <https://www.forandringsfabrikken.no/ny-utgave-forandre-med-varme>

grunnlaget for det utfordrende og grunnleggende viktige arbeide med klassemiljøer, hvor det er plass til alle, og hvor alle barn trives.

Skrevet av Skolevisjoner/Kjersti Lorvik Dirksen, 4/11-2019